

LOCUL ȘI ROLUL ROMÂNIEI ÎN ECONOMIA ȘI ENERGETICA UNIUNII EUROPENE

România beneficiază de o poziție geopolitică și economică excelentă, la confluența Europei Centrale, de Est și de Sud-Est, la Marea Neagră și la Gurile Dunării. Suprafața sa de 238 391 km² și populația de peste 21 milioane locuitori fac din România o piață atractivă de dimensiuni medii; acestora li se adaugă resurse naturale importante, îndeosebi de petrol, gaze, carbune, aur, etc. Relieful este relativ armonios reprezentat: 31% dealuri și poduri, 31% munți și 36,6% câmpie (cu solul cel mai de calitate). Rețeaua hidrografică are aspect radial și este „tributară” Dunării, direct (Jiu, Olt, Argeș, Ialomița, Siret, Prut) sau indirect, prin Tisa (Someșul, Crișurile, Mureșul).

Resurse materiale și umane

Producția de energie electrică tinde să atingă nivelul de aproximativ 60 miliarde kWh în 2001. Termocentralele pe carbune asigurau 25 miliarde kWh. România are resurse de apă sub nivelul mediu european. Producția de carbune se ridică la 30 milioane tone, iar cea de gaze naturale la aproape 14 miliarde m³ (aproximativ 60% din necesarul intern).

Resursele naturale ating un nivel mediu de: aproximativ 1 miliard tone de fier (câte 73,7 milioane), 185 miliarde m³ de gaze naturale, carbuni 4 200 milioane t, uraniu 7,5 milioane t (se extrag 61 000 t/an).

Potrivit datelor ultimului recensământ al populației din 2002, în România au fost înregistrate 7,4 milioane de gospodării ale populației, din care 3,4 milioane în rural și 4 milioane în urban. Fenomenul cel mai important privește dimensiunea familiei și gospodăriei. Consumul gospodăriei (menajele), acționează ca factor important al dezvoltării economice.

În viitor, România ar putea avea probleme demografice. Acestea sunt în mod organic legate de cele ale dezvoltării economice și sociale, de ridicarea standardului de viață al populației și de nivelul educațional.

Se impun în principal stoparea declinului demografic, extinderea planificării familiale și menținerea unei structuri favorabile pe grupe de vârstă, optimizarea migrației săt-ora, protecția familiei, a mamei și copilului și menținerea stabilității relative ale acesteia, măsuri pentru protecția copiilor din afara căsătoriei și a copiilor străzii, integrarea lor familială.

Populația activă a scăzut în anul 2002, cu 8,5% față de 1989, iar distribuția acesteia pe medii de rezidență și grupe de vârstă a înregistrat modificări importante. Peste 2

milioane de români lucrează în exterior; ponderea pensionarilor a atins nivelul de 6 milioane oameni în 2007, la 4,5 populație activ (1,3 milioane salariați în sectorul de stat). Aproape jumătate din populația activ se află în orașe și municipii. Astfel, în 2002 ca urmare a procentului de îmbătrânire și emigrării, 45% din populația activ trăiește în orașe. Din punct de vedere al nivelului de instruire, rezultă structura populației active, după nivelul colii absolvite, a continuat să se îmbunătățească în anii tranziției (11,9% învățământ superior, 79,8% învățământ secundar și 8,3% coli primare). Pe piața muncii, se resimte deja, totuși, lipsa de cadre calificate.

Situația materială a populației (consumatorii din piața internă) s-a îmbunătățit între anii 2003-2007. În anul 2002, ponderea veniturilor bănești reprezenta 76,2%, iar cea a veniturilor în natură 23,8% (din consumul gospodăriilor). Veniturile provenite din activități în afara țării sunt estimate la circa 1-2 miliarde de dolari anual. În 2007, veniturile salariale minime au ajuns la circa 450 de euro. Cu toate acestea, ele au rămas mult sub minimum european.

Totodată, se manifestă diferențieri sensibile între nivelul și structura veniturilor populației rurale și ale populației urbane.¹ Veniturile ce revin pe o gospodărie din mediul urban este cu 24% mai mare decât cel al gospodăriilor din mediul rural. În acest mediu o pondere ridicată o au veniturile provenite din agricultură, din care 46% o reprezintă contravaloarea consumului de produse agroalimentare din resurse proprii.

Potențialul științific și tehnologic

Cercetarea – mai ales cea de vârf – parcurge o perioadă dificilă. Trecerea de la sistemul economiei de comandă la cel al economiei de piață nu s-a finalizat în acest domeniu. Lipsesc strategii adecvate, structuri, fonduri și chiar specialiști. În 2008, se va aloca pentru cercetare 0,7% din PIB, insuficient în dinamica economică contemporană.

În cursul discuțiilor de la Congresul de Petrol și Gaze din București, din 2-3 aprilie 2007, s-a remarcat că România se plasează în cercetare și producție la limita inferioară a statelor industrializate. Ca și restul statelor din estul Europei, țara noastră are nevoie de capital și tehnologie modernă pentru reducerea decalajului existent prin comparație cu statele vestice.

Participanții la congres au avut ocazia să asiste la dezbateri privind cercetarea fundamentală și aplicată, dezvoltarea industriei petroliere românești reeaua națională de transport, siguranța și eficiența depozitării la Marea Neagră, politica de prețuri și tarife la petrol

---

¹ Ancheta asupra forței de muncă în gospodării (AMIFO), INS, 2002.

și gaze naturale, efecte economice și sociale, creșterea capacității de înmagazinare a gazelor naturale, reabilitare și mentenanță în transportul prin conducte, proiecte de cooperare internațională.

S-a subliniat că cercetarea în domeniile petrolului și produselor petroliere trebuie să beneficieze de sprijinul public și al companiilor și să se integreze în rețelele europene de profil.

În materie de protecție a mediului, sistemul energetic rămâne cel mai mare poluator. Trebuie luate în calcul în politica de mediu puncte importante precum: *re tehnologizarea*. Structura tehnologică românească este foarte învechită, de aceea ea poluează. Se folosesc sisteme din anii '60-'70.

Necesarul de investiții se ridică la 7 miliarde euro, iar pentru o investiție în energie este nevoie de 5-15 ani. Termenul limită fixat de UE pentru rezolvarea re tehnologizării este 2012.

În plus, România produce ineficient. De exemplu, pentru 1 kWh produs se consumă de 2 ori mai mult gaz decât se consumă cu o tehnologie nouă în UE. Randamentul într-o centrală europeană este de 58-60%, în timp ce în România este de doar de 30-31%. Dezvoltarea energiei ar trebui să se bazeze în mod serios pe *dezvoltarea durabilă*, astfel încât să nu se consume în prezent din resursele generațiilor viitoare. Strategia de dezvoltare trebuie realizată într-un singur loc, într-un singur centru național de coordonare.

Puterea economică

În linii mari, România are o economie de piață funcțională, după cum se sublinia în raportul Comisiei Europene elaborat în primăvara anului 2006. Deși se consideră că România îndeplinește stabilitatea economică, sunt necesare în continuare reforme serioase pentru a se putea face față concurenței de pe piața Uniunii Europene.

Implementarea programelor de reformă continuă, dar nu la fel de susținută în toate sectoarele de activitate. De altfel, progresele economice înregistrate în sectoarele economiei românești sunt inegal repartizate. Se remarcă îmbunătățiri în restructurarea sectorului energetic și a celui minier, însă procesul de privatizare trebuie aprofundat și în alte ramuri industriale.

Comisia Europeană apreciază că România nu și-a îndeplinit obiectivele privind privatizarea sau lichidarea firmelor de stat. Cu toate că arieratele din economie s-au mai redus și au sporit măsurile de executare silită pentru recuperarea datoriilor bugetare, se constată încă un

quantum ridicat al acestora, în special în cazul companiilor de stat. În plus, guvernul recurge încă la anularea datoriilor companiilor din domeniul energetic.

În ceea ce privește structura economiei românești, principalele componente sunt industria, agricultura, construcțiile și serviciile. La rândul său, industria se delimitează în: industria energetică (electrică și termică); industria extractivă (a căminului, gazului, carbonului), extracția și prelucrarea minereurilor; industria alimentară; industria textilă, a confecțiilor și a încălțămîntului; industria chimică; industria metalurgiei; industria mobilei, etc.

În ultimii ani, se remarcă o serie de modificări, respectiv o scădere a ponderii industriei și agriculturii în formarea PIB-ului și o sporire a ponderii construcțiilor, transporturilor, comunicațiilor și serviciilor, ceea ce evidențiază o modernizare a structurilor economiei românești.

Analizele din 2005-2006 plasau economia la o valoare de 95 miliarde de euro în 2006, față de 79,3 miliarde de euro în 2005. Economiiții apreciază că în cazul unei creșteri de peste 8%, PIB-ul va evolua în jurul nivelului de 100 miliarde de euro în 2007.

Producția industrială a înregistrat în 2005 o creștere de numai 2% (cel mai mic ritm de creștere din ultimii 6 ani), față de un avans al PIB-ului de 4,1%. În 2005, serviciile (plus 10%) și construcțiile (plus 8%) au constituit motorul economiei, în condițiile în care agricultura a scăzut cu 13,9%. În plus, investițiile au înregistrat un record de creștere în 2005, de 13%, ajungând până la 5,2 miliarde de euro, aceasta în condițiile în care nu a avut loc vreo privatizare majoră. De-a lungul anului 2005, industria ușoară (textile, încălțăminte, alimente) a fost puternic afectată de majorarea tarifelor la utilități, dar și de liberalizarea comerțului cu China. Motoarele avansului în industrie au fost segmentul auto, industria energetică și a mobilei.

Creșterea economică 2004-2006²

Anul	2004	2005	2006
Creșterea economică (%)	8,4	4,1	6
Valoare PIB (mld. euro)	60,8	79,3	93
Industria (%)	6,5	2	6,1
Agricultura (%)	18,9	-13,9	3,8
Servicii (%)	6,8	8	6,6

² Institutul Național de Statistică. Comisia Națională de Prognoză, 2006.

Construc ii (%)	9,1	9,9	12
Consum (%)	11,9	8,5	7,4
Investi ii (%)	10,8	13	12,5

Chiar dac industria înregistreaz un ritm de cre tere mult mai ridicat decât în 2005, ea nu a reu it s fac fa ritmului accelerat de cre tere a consumului, ceea ce înseamn c deficitul comercial i deficitul de cont curent se vor adânci. Consumul a sporit cu 5% fa de perioada similar din 2005. De altfel, exper ii FMI s-au ar tat preocupa i de cre terea deficitului de cont curent, prognozele lor indicând pentru 2006, un nivel al deficitului de cont curent de 10,5% din PIB, fa de 8,7% din PIB în 2005. În schimb, autorit ile române au stabilit pentru 2006, un deficit de cont curent de 8,7% din PIB, respectiv de 8,6% din PIB pentru 2007.

Situa ia din energetic

Pia a de energie din România de ine în prezent circa 19% din PIB, majoritatea companiilor române ti din acest domeniu fiind preluate de mari grupuri interna ionale. Pia a petrolier a atins în 2005 o valoare record, de peste 7 miliarde de euro, iar profiturile principalelor 7 companii din acest domeniu s-au cifrat la 500 milioane de euro. Liderul acestei pie e este Petrom-OMV, cu activit i de exploatare i produc ie de petrol i gaze naturale, rafinare i petrochimie i comercializarea de carburan i. De altfel, Petrom de ine monopolul pe pia a intern în ceea ce prive te activit ile de extrac ie a i eiului.

Pia a de distribu ie a carburan ilor era dominat în 2005-2006 tot de Petrom-OMV, cu o cot de 26% din pia a de profil. Cei mai importan i competitori ai Petrom-OMV pe acest segment sunt: Rompetrol (cot de pia de 15%), MOL (cot de 8%), Lukoil (cot de 7%), etc.

Cantitatea de i ei extras a sc zut de la 6,03 milioane t în 2000 la 5,4 milioane t în 2005. Se consum 110 000-130 000 barili/zi, 50% provenind din import³. În 2006, s-au consumat 4 milioane t benzin i 3 milioane t de motorin . S-a exportat aproximativ 40% din produc ia intern de produse petroliere.

Pia a gazelor naturale a atins o valoare de 3,5 miliarde de euro în 2005. Gazele de pe pia a româneasc provin în propor ie de 60% din produc ia intern , asigurat aproape în mod egal de Romgaz i Petrom. Pia a distribu iei de gaze este controlat începând din 2005 de

³ „Bilan ”, decembrie 2006 – ianuarie 2007, p. 111.

managementul străin, cele mai mari distribuții de gaz din România – Distrigaz Sud și Distrigaz Nord – fiind preluate de Gaz de France, respectiv E.ON Ruhrgas. Romgaz, a treia companie pe piața de profil, se află încă în proprietatea statului român, urmând probabil să fie privatizat.

De fapt, autoritățile încă reflectă asupra faptului dacă privatizarea este cea mai bună soluție în cazul Romgaz, mai ales după criza gazelor naturale declanșată la începutul anului 2006 de Gazprom care a oprit furnizarea de gaze către Ucraina. Alți jucători pe piața de gaze și GPL din România sunt Transgaz (de înțeles de statul român 100%), Butan Gas (de înțeles în proporție de 92,93% de Butan Gas Spa Milano), Congaz (acționari fiind Petrom, Distrigaz Sud, E.ON, cu câte 28% fiecare). Pe segmentul de distribuție a gazelor naturale se va accentua competiția odată cu creșterea gradului de liberalizare a pieței gazelor.

Piața energiei electrice a ajuns la o valoare de 5 miliarde de euro, iar monopolul statului în domeniul distribuției de electricitate a fost înlocuit începând cu 2005, când 4 filiale ale companiei Electrica SA au trecut sub management privat. Prin prinderea marilor jucători străini pe piața energetică românească se pun bazele unei competiții reale în acest sector. Primii giganți energetici străini care au pătruns pe piața energiei din România au fost: Enel (Italia) – proprietar al Electrica Banat, Electrica Dobrogea și Electrica Muntenia Sud; E.ON (Germania) – care deține Electrica Moldova (actualmente E.ON Moldova) și CEZ (Cehia) – proprietar al celei mai mari capacități de energie din România – Electrica Oltenia.

În prezent, Enel se plasează pe primul loc pe piața distribuției și furnizării de electricitate din România, cu 2,5 milioane de consumatori, consolidându-și poziția prin preluarea în 2006 a companiei Electrica Muntenia Sud – considerată cea mai valoroasă distribuție de electricitate din patrimoniul Electrica.

Guvernul român a început întâi privatizarea distribuției de electricitate, pentru a securiza veniturile, însă urmează să aibă în viitor în atenție și privatizarea sectorului de producere a energiei. Se intenționează privatizarea complexelor energetice din Oltenia (Turceni, Rovinari și Craiova) și a companiei Termoelectrica aflate încă în portofoliul Ministerului Economiei și Finanțelor și listarea la Bursă a companiei Transelectrica.

În prezent, cea mai mare cantitate de energie este produsă în termocentralele clasice (circa 16,39 mld. kWh în primele 5 luni din 2006, cu 9,3% mai mult față de 2005). Centrala nucleară de la Cernavodă a produs în perioada menționată o cantitate de 2,461 mld. kWh, cu 3,3% mai mult decât în primele 5 luni din 2005. A intrat în funcțiune și Unitatea 2 de la

Cernavod . România î i propune s : construiasc înc dou unit i la Cernavod ; contracteze înc o central nuclear ; construiasc centrale termice i, posibil, alt hidrocentral la Dun re.

În clasamentul juc torilor de pe pia a de energie din România, pe primul loc se situeaz compania Electrica (cifr de afaceri de 2.039,4 mil. euro în 2005, profit net de 196,9 mil. euro i 24 800 salaria i), urmat de Electrocentrale Bucure ti, Hidroelectrică (cifr de afaceri de 586,6 mil. euro în 2005, profit net de 72,2 mil. euro), Enel România (cifr de afaceri de 475 mil. euro în 2005, profit net de 23 mil. euro).

Pe urm toarele pozi ii se claseaz Electrica Oltenia (cifr de afaceri de 416 mil. euro în 2005, profit net de 7,4 mil. euro), Siemens România, E.ON Moldova (cifr de afaceri de 302 mil. euro în 2005), RADET Bucure ti, Energy Holding – de inut în propor ie de 95% de Energy Consult ECSA (Elve ia) – (cifr de afaceri de 250,3 mil. euro în 2005, profit net de 10 mil. euro).

În afara primilor 10 clasa i, pe pia a energetic se mai afl companii precum: Complexul Energetic Turceni, SNLO, Termoelectrică, Complexul Energetic Rovinari, Complexul Energetic Craiova, Nuclearelectrică, etc.

Men ion m, pe de alt parte, c România s-a angajat s respecte prevederile C r ii Europene s Energiei, C r ii Verzi Europene i Tratatului pentru pia a energetic regional din Europa de Sud-Est.

Economia României în context est i sud-est european

Bilan urile pe anii 2005 i 2006 consemneaz o dinamic a cre terii economice în Europa de Est i de Sud-Est, superioar ritmului general de 1-2% al UE. Statisticile raportate strict la luna februarie a anului 2007, comparativ cu luna similar din 2006, arunc o lumin favorabil asupra rii noastre.

Infla ia înregistrat de rile Uniunii Europene din afara zonei euro a indicat o medie de 2,7% la începutul anului. Cea mai ridicat rat a infla iei în luna februarie a fost în Ungaria (9%) i în Letonia (7,2%). Pentru calculul infla iei, speciali tii de la Eurostat au utilizat indicele armonizat al pre urilor de consum care este relevant în cazul compara iilor între statele membre ale UE.

Exper ii în domeniu explic rata mic a infla iei din România prin înt rirea leului, care a contribuit la procesul de ieftinire a alimentelor i a diferitelor m rfuri din import.

Totu i, FMI i exprim îngrijorarea fa de major rile salariale cerute în cursul anului 2007, care pot da na tere, în urm toarele luni, la importante cre teri de pre uri ce vor afecta resursele tuturor românilor. FMI a fost reticent i fa de adoptarea cotei unice de impozitare în 2005. M sura respectiv a adus în România, în ultimii ani, miliarde dolari investi ii directe.

În privin a costurilor nominale orare la nivelul for ei de munc corespunz toare ultimului trimestru din 2006, Eurostat constat c România a înregistrat cea mai rapid cre tere din UE, comparativ cu perioada similar din 2005. Avansul costurilor cu for a de munc a fost de 29,9% în România, urm toarele ri fiind Letonia, cu 26,9%, i Lituania, cu 19,7%. Cele mai reduse cre teri s-au realizat în Germania (1,2%), Malta (1,7%) i Suedia (2%). În cazul Bulgariei, costurile for ei de munc au atins valori de 6,2%. Avansul cel mai important al costurilor totale din România a fost înregistrat de activit ile din domeniul construc iilor (34,9%), urmate de servicii (29,6%) i industrie (29,2%). Costurile salariale includ remunera iile directe, precum i alte beneficii ale angajatului pentru munca depus .

În 2005, Cehia a avut o cre tere economic de 5% în 2005, Bulgaria de 6%, iar în Estonia toate ramurile economiei s-au dezvoltat. Cre terea economic în aceast ar s-a fixat la 8,4%, exporturile de telecomunica ii reprezentând 25% din totalul ie irilor din Estonia. În Ungaria, cre terea economic a fost înso it de un deficit public de 6,1% din PIB i de un omaj de 8%.

Letonia a fost denumit un „tigrul european”, cu o cre tere de 10%, maxima din UE, un omaj de 8,8% i un deficit public de 0,9% din PIB. Lituania i-a redus impozitele de la 33% la 27%. Polonia i-a mic orat impozitele, dar are un omaj ridicat de 17%. Slovacia i Slovenia sunt trecute de anali ti la „state performante”, cu taxe reduse i ritmuri superioare de dezvoltare. Companii de prestigiu precum Renault, Goodyear, Novartis, Talum, Lafarge, Hyundai s-au instalat îndeosebi în Slovenia.

Tendin ele din 2005 s-au men inut i în 2006. Cehia i-a p strat ritmul de 5% cre tere, nivelul de trai îmbun t indu-se în propor ie de 7%. Bulgaria a înregistrat 5,5% la cre tere economic i un omaj redus la 9,2%. Estonia a cunoscut sporirea salariilor cu 16%, aflurilor de capitaluri din statele nordice i o infla ie de 4,49%.

Pia a de petrol i gaze din Europa Central , de Est i de Sud-Est

Cu excepția României (și parțial a Ucrainei), Europa Centrală, de Est și Sud-Est nu deține resurse importante de petrol și gaze, depinzând de importurile din F. Rus. La rândul ei, F. Rus depinde încă de Ucraina, Slovacia, Ungaria, etc. pentru a exporta petrol și gaze în UE.

De aceea, Europa Centrală, de Est și de Sud-Est s-a transformat, în ultimii ani, în scena unor acțiuni de cooperare și concurență între principalele companii europene, între acestea și cele din F. Rus și spațiul CSI; la aceste acțiuni de cooperare și concurență participă, direct și indirect, și capitalurile americane. O altă tendință, consemnată mai ales pe piața petrolieră, rezidă în eforturi pentru crearea unor „campioni regionali”. Astfel, **OMV** – bazându-se pe poziția puternică din Austria și România, dar și pe susținerea UE – încearcă să preia în forță grupul ungar **MOL**. În mod tradițional, OMV a concurat și cooperat cu **MOL**, **Gazprom** și **Lukoil**.

Analizăm faptul că în 2002-2003, în preliminarile extinderii UE și NATO în Europa de Est și de Sud-Est, strategia Moscovei a inclus ofensiva **Lukoil** și **Gazprom** în regiunile de mai sus. Concomitent, Moscova și-a asigurat relativ și monopolul transportului de petrol și gaze pentru 15 ani prin Ucraina, precum și din Kazahstan și Turkmenistan.

În 2003-2004, competiția internațională pentru **Petrom** a înut „capul de afiș” al „bătăliei petroliere” din Europa de Sud-Est.

Încă din primăvara 2003, oficialitățile ruse și-au exprimat oficial și neoficial interesul pentru privatizarea **Distrigaz** și **Petrom**. Ambele companii comandă practic economia României. Guvernul de la București a respins inițial participarea **Gazprom** și **Lukoil** la privatizarea **SNP Petrom**, pe motiv că se opune construirii „unui monopol privat” în locul unui de stat (**Lukoil** deține un lanț de benzinării, precum și rafinaria **Petrotel**, scutit de fisc de la plata a zeci de miliarde de lei).

Mentionăm faptul că **Lukoil** a participat cu 23% la **Hellenic Petroleum** și are investiții în energetic în Cipru, Bulgaria (2 rafinării), Polonia, Serbia (sistem de benzinării), Ucraina (rafinării), Turcia (rafinării), Irak, Iran, China, Asia Centrală, Bazinul Caspic, etc.

Grupul de companii, **Hellenic Petroleum** (capital grecesc, rusesc, american, etc.) dispune de rafinării în Grecia, Macedonia, Muntenegru, Serbia; controlează oleoductul Salonic-Skopje și este interesat de conducta F. Rus-Ucraina-România-Bulgaria-Salonic. S-a aliat cu britanicii în Libia. **Hellenic Petroleum**, care a participat la licitația de privatizare a **Petrom**, vizează hegemonia petrolieră în Balcanii de Sud și de Vest⁴.

---

⁴ *Lumea 2005*, CTEA, 2005, p. 307 și urm.

În iunie 2003, România și SUA au semnat chiar un *Acord de Cooperare Energetică*, care prevedea asistența americană pentru privatizarea energiei românești. Imediat, compania **General Electric** și-a fixat un stat major balcanic la București.

Între 14-19 iulie 2003, o delegație SUA la nivel de subsecretar de stat pentru Energie s-a deplasat în Bulgaria și România (oameni de afaceri din electricitate, petrol, gaze naturale, industria de apă caldă, telecomunicații, transporturi, etc.). Concomitent în Belgia, Bruxelles-ul a definitivat „foaia de parcurs” a integrării energiei românești (cu accent pe petrol și gaze), care „exclusea neoficial” companii din SUA și F. Rus.

Alături de **Hellenic Petroleum**, la competiția pentru Petrom a participat **PKN-Orlen** Polonia (extracție, rafinare, transport), fondat de polono-americanul A. Mierzwy (fost consilier economic guvernamental în Franța, Marea Britanie, Noua Zeelandă, etc.), adept al asocierii cu **MOL**. Compania **PKN-Orlen** era apropiată de **ConocoPhillips** și de inele de stații de benzină în Germania, susținând proiectul conductei Caucaz-Ucraina-Polonia, agreat de UE și concurent al conductei ruse „Drujba”.

Competitor pentru **Petrom** a fost și **MOL** (Ungaria), companie de stat foarte dinamică, ce încerca să se extindă în Balcani, Slovacia (**Slovnaft**), Cehia și România, la concurență sau în cooperare cu **OMV** și cu **PKN-Orlen**. Capitalul german a favorizat **MOL**, **OMV** deținând 20% din acțiunile acestei companii de stat.

În timp, s-au înregistrat tentative de coalizare **OMV**, **MOL** și **PKN-Orlen** pentru a face față presiunii excepționale a **Gazprom** și **Lukoil** în Europa Est-Centrală. Un asemenea trust ar fi depins totuși de petrolul rusesc, cel puțin până la sosirea marilor transporturi cauziene și irakiene prin culoarele caspico-turce și ar fi avut nevoie de o putere financiară de 10 miliarde de dolari. UE (Germania) încerca să preia direct distribuția din F. Rus și să elimine intermediarii locali.

Din Marea Britanie și SUA și-au manifestat interesul pentru **SNP Petrom: Halliburton** (venit de 13 miliarde de dolari în 2003, apropiat Administrației G. W. Bush), **ALON – SUA** (SUA, Israel), **Occidental Oil & Gas Corporation** ca și multinaționala **Glencore International AG** – fondat de controversatul om de afaceri M. Rich (cifra de afaceri 43,7 miliarde de dolari).

OMV, prin **Regal Petroleum** ar fi avut afaceri controversate în Ucraina; pe de altă parte, **Halliburton**, apropiat de vicepreședintele SUA, Dick Cheney, a prosperat pe baza contractelor încheiate cu Pentagonul în Balcani și Irak și a dezvoltat afaceri în Kazahstan și Extremul Orient

Rus.

ConocoPhillips (anglo-american) gigant mondial energetic, ocupă locul 3 petrolier în SUA, după **Exxon Mobil** și **Chevron Texaco**. Aceasta din urmă se axează tot mai mult pe prelucrare, are afaceri excelente în F. Rus (din 1992) și își manifestă interesul pentru culoarul Marea Caspic -România-Trieste; compania deține aproape 20% din **Lukoil**.

Aceeași oportunitate pentru culoarul Marea Caspic -Adriatică o sprijină și **ENI** (Italia), retras brusc din „curse pentru **Petrom**” (explorare, producție, rafinare, comerț), apropiat de finanțele anglo-americe, foarte dinamic în F. Rus (aliat **Gazprom**), Asia Centrală, Marea Nordului, Africa de Vest, Libia, Iran, etc. La început (august 2003) și-a manifestat interesul pentru **SNP Petrom** și **TNK-BP**, joint venture ruso-britanic de dimensiuni mari în Urali și Siberia de Vest, constituit la paritate de **TNK** (ruso-american-internațional) și **BP**.

Gazprom s-a profilat, la rândul său ca un competitor redutabil pentru **SNP Petrom**. Cea mai mare companie de gaze din lume, **Gazprom**, ocupă o poziție de excepție pe piața internațională (venituri în 2003 de peste 16 miliarde de dolari). În Europa de Est are poziții cheie în Ucraina, Belarus și statele.

În ciuda diferendelor legate de birocratizarea companiei și de slabă liberalizare a energiei ruse, **Gazprom** este favorizat de occidentali. **Ruhrgas**, de exemplu, avea proiecte de participare la un consorțiu ruso-ucrainean pentru transportul gazelor naturale.

Ca o înlesnire pentru UE, Moscova a permis partenerilor **Gazprom** să revândă parte din gazele naturale importate din F. Rus. **Gazprom** a realizat un profit de 3,4 miliarde de dolari în primele 6 luni din 2003, exportul spre UE sporind cu 10% (90% din exporturi din UE și Turcia). Proiectul „Nabucco” condus de **OMV** (România va deține 20% din investiție prin **Romgaz**) va face o anumită concurență **Gazpromului**.

Dacă **Gazprom** domină Eurasia și Europa de Est în materie de gaze naturale - dezvoltând alianțe cu germanii de la **Wintershall** și **Ruhrgas** - **Lukoil** s-a transformat în cea mai activă companie petrolieră rusă (având și capital privat anglo-saxon și internațional) din Europa de Est și de Sud-Est, Caucaz, Orientul Apropiat și Mijlociu, Asia Centrală. A egalat și chiar a depășit **Iukos** și **Sibneft** (ieșite între timp din jocurile energetice), cu o cifră de afaceri de 15 miliarde de dolari. În 2003, acoperă 20% din producția de petrol a F. Ruse și 8% din producția rafinată; este integrat pe verticală (deține rezerve, exploatează și ei, prelucrează, distribuie, dezvoltă petrochimia). Dispunea în 2003 de 1 384 puncte de desfacere în F. Rus, peste 2 000 în SUA și

883 în CSI și Europa de Est; opera în 30 de state și în 60 de provincii din F. Rus și ocupa locul 4 în lume pentru rezerve proprii, după **Exxon Mobil**, **Shell** și **Petro-China**. Investea până la 20 miliarde de dolari în nordul Mării Caspice, zona Timano-Peciora. Cooperează cu: **Exxon Mobil**, **BP**, **Chevron**, **Hurricane** (Canada).

În 2003-2004, compania **Lukoil** a fost favorizat de „scandalul” Iukos și de anularea fuziunii **Iukos-Sibneft**, care ar fi creat prima forță petrolieră privată a F. Ruse, cu o valoare de piață de 46 miliarde de dolari. Președintele V. Putin a considerat că prin această manevră, corelată cu negocierile secrete ale lui M. Hodorkovski la Londra și Washington, F. Rus ar fi scăpat de sub control până la 20% din capacitățile sale petroliere (preluate de **Exxon** sau **Chevron**).

Forța **Lukoil** a crescut în 2003 prin contractul cu **KazMunaiGaz**, de exploatare a 50% din zăcămintele a două platforme maritime din Marea Caspică. **Lukoil** și-a extins sistemul de rafinare și în Turcia și intenționează modernizarea rafinăriilor sale din statele balcanice (a achiziționat și **Beopetrol** din Serbia). **KazMunaiGaz** a preluat în 2007 aproximativ 75% din **Rompertrol Group**; **Lukoil**, **Rompertrol Group** și **KazMunaiGaz** formează o formidabilă „axă de hidrocarburi” la nivel internațional. De aici, probabil și „graba” OMV de a achiziționa **MOL**. Bruxellesul a încercat, în 2003, să realizeze cel puțin o „alianță” MOL, OMV, PKN-Orlen contra companiilor rusești. Unii analiști susțin însă că OMV ar fi foarte „apropiat” de **Gazprom**.⁵

Iukos rămâne pe mai departe în atenția conducerii ruse. În Europa Centrală, după 1990, **Iukos** a acționat ofensiv în Polonia și în Slovacia, unde deține 49% din **Slovac Transpetrol**, proprietarul sectorului din „Drujba”, pe segmentul slovac. La sfârșitul anului 2003, compania rusă intenționa să extindă conducta în Germania și Austria. În Austria, **Iukos** cooperează cu **OMV** pentru conducta **Bratislava-Schwechat**.

În cele din urmă, **OMV** a achiziționat **Petrom** în 2004. Din 2005, a început reorganizarea **Petrom**. Concomitent, **OMV** a realizat beneficii impresionante, lansându-se în expansiune de afaceri în Balcani, Caucazul de Sud, Ucraina, Kazahstan, etc.

Petrom a anunțat investiții de 1 miliard euro în modernizarea rafinăriilor. **Petrobrazii** și **Arpechim** îi asigură o capacitate de rafinare de 8 milioane t/an. În prezent, ambele sunt folosite la 85% din capacitate. **OMV-Petrom** va investi și în domeniile gazelor naturale și energiei electrice. **OMV** își va extinde participarea pe piețele din Azerbaidjan, Kazahstan, Bulgaria,

---

⁵ A. Diaconu, în „Adevărul”, 13 august 2007.

Ucraina, F. Rus , etc. Recent (septembrie 2007), Austria și Azerbaidjanul – favorit al UE – au încheiat un memorandum energetic în cadrul proiectului **Nabucco**, promovat de **OMV**.

Compania regională cu sediul la Viena negociază un parteneriat cu **Gazprom** și **Transgaz** pentru transportul și comercializarea gazelor naturale. Totodată – ca și E.ON sau Enel – **Petrom** va investi sute de milioane de euro pentru construcția unei puternice termocentrale.

Lukoil a lansat, în 2006-2007, o nouă strategie de achiziții de companii europene. Dacă **OMV** ar arunca în luptă între 12-20 miliarde euro pentru **MOL**, **Lukoil** (2 000 benzinării în Europa) a pregătit 6,5 miliarde euro pentru achiziții. Sunt vizate îndeosebi rafinării, mai ales cele transnaționalele renunțate la multe dintre ele din diverse motive. **Lukoil** ia în calcul și un „parteneriat” cu **MOL**.

În ultimul timp, **MOL** și-a consolidat pozițiile regionale. Compania are poziții puternice pe piețele petroliere din Ungaria, Slovacia, Cehia, are 25% din rafinaria croată **INA**, se extinde în România, a achiziționat compania italiană **I. Energia e Servizi** (cu o rafinărie de 2,6 milioane t/an); rafinăriile de la Bratislava și Budapesta sunt superioare tehnologic rafinăriilor **OMV**. Analistul româno-american V. Socor sugerează, spre deosebire de **MOL**, **OMV** ar acționa de conivență cu rușii de la **Rosneft**.⁶ **MOL** a reușit să obțină protecția legilor Ungariei pentru „preluări ostile” și a vândut 10% din acțiuni „aliatului său” **CEZ**.

După cum am subliniat, **Rompetroil Group** a fost preluat de **KazMunaiGaz** în proporție de 75%. Această companie intenționează să se extindă în UE. De curând, a fost achiziționată compania canadiană **CITIC Petroleum**. Noua conducere urmărește: constituirea în apele românești a unui terminal maritim de 12 milioane t (legat de terminalul kazah din Batumi); achiziții de rafinării în Spania și Franța; extinderea afacerilor în Balcani și spre Mediterana. Compania kazahă urmărește să achiziționeze o mare rafinărie în Turcia.

În această țară – vitală pentru aprovizionarea cu energie a UE – intenționează să se extindă și **OMV**, în sectorul rafinare (se are în vedere o rafinărie nouă, de 10 milioane t și ei în zona Ceyhan). **Lukoil**, la rândul lui, pregătește construcția unei rafinării în Turcia (tot în zona Ceyhan).

În acest cadru, I. Popa, fost director **Petrom SA**, apreciază că România s-a integrat bine în rețelele petroliere internaționale, **Petrom** și **Rompetroil** având o valoare comună de piață de

---

⁶ V. Socor, în „Cronica Română”, 10-12 august, 2007.

12,5 miliarde dolari.⁷

Dintre cele 500 companii de „vârf” din Europa Centrală și de Est, 156 activează în sectorul energetic⁸, urmate de companiile din producția de bunuri de consum și distribuție. Peste 37% din cele 500 companii se află în Polonia, 16% în Cehia, 13% în Ungaria și 13% în Ucraina. Sectorul energiei și utilităților este condus ierarhic de cehii de la CEZ, cu 5,7 miliarde cifre de afaceri. **Petrom SA** ocupă locul 12 din 500 companii, **Rompetrol** locul 73 și **Petrotel Lukoil** locul 100.

LukoilNeftochim din Bulgaria (rafinerie cu capacitate de 22 000 t zilnic) se plasează pe primul loc în Balcani; este vorba de fapt de producție de carburanți, substanțe chimice, derivate de petrol, polimeri. **MOL** și-a propus să rafineze 300 000 barili/zi și să ajungă la 1 500 benzinării în 2010. **PKN-Orlen** controlează cele mai importante rafinării din Polonia și are 2 700 retaileri în Polonia, Germania, Cehia, Lituania; acoperă 60% din piața poloneză de petrol.

Tot mai dinamice vor fi evoluțiile de pe piața gazelor naturale. În Europa de Sud-Est, consumul de gaze naturale a crescut de la 45,2 miliarde m³ în 1995, la 72,3 miliarde m³ în 2005; sporuri ale consumului s-au înregistrat, cu prioritate, în Grecia (de 28 de ori) și Turcia (de 4,5 ori). Consumul industrial reprezintă 50% din consumul total de gaze naturale în Albania, Bulgaria și România. În Ungaria, consumatorii casnici primesc, pe mai departe, subvenții generoase.

În ansamblu, în următorii 15 ani, gazele naturale vor alimenta, în principal, producătorii de energie electrică. Cererea în Europa de Sud-Est va spori cu 47% până în 2020. Companiile care domină regiunea sunt în majoritate ruse, în domeniul producției, urmate de cele ucrainene, române (**Petrom** și **Romgaz**) și maghiare (**MOL**). Distribuția este controlată de giganții **E.ON** și **Gaz de France**. În Ungaria activează **Panrusgas**, iar în Ucraina **Ros Ukr Energo**. **Gazprom** a încheiat acorduri de livrări constante în Germania, Bulgaria, Ungaria, Austria, etc.

Piața carburanților din România are următoarea structură: peste 600 benzinării **Petrom**, 288 **Lukoil**, 281 **Rompetrol**, 121 **MOL**, etc. Cotele de vânzări sunt: 33% **Petrom**, câte 14% **MOL**, **Lukoil**, **Rompetrol**, 9% **OMV**, 14% benzinării independente.⁹

Orice serioasă analiză asupra piețelor de petrol și gaze în Europa nu poate exclude F. Rus și Azerbaidjanul. F. Rus are cele mai mari rezerve cumulate din lume de petrol și gaze

⁷ „Business Standard”, 6 septembrie 2007.

⁸ „Ziarul Financiar”, 17 septembrie 2007.

⁹ „Evenimentul Zilei”, 7 septembrie, 2007.

naturale. Bazinele de hidrocarburi de la Volga, dintre Munții Urali și Platoul Central Siberian - „Inima Rusiei” - a făcut ca Uniunea Sovietică să devină, în anumite perioade, cel mai mare producător mondial de petrol, cu un vârf al producției de 12,5 milioane barili/zi în 1988.

În cele din urmă, un asemenea nivel al producției s-a dovedit a fi de nesus înut, iar salturile comandate de stat au scutit un număr de mari câmpuri petroliere ale țării. Proclamarea independenței fostelor state sovietice din Caucaz și Asia Centrală a agravat criza industriei petroliere, aproximativ 7% din resursele mondiale ieșind de sub controlul direct al Moscovei. Resursele de gaze naturale se cifrează totuși la totalul impresionant de 47 000 miliarde m³.¹⁰

În mod obișnuit, F. Rusia controlează transporturile de hidrocarburi din Asia Centrală în Europa, și parțial extracția și producția. Turkmenistanul și Kazahstanul au asigurat, de pildă, **Gazpromului** monopolul exporturilor de gaze naturale spre Europa. În perspectivă, transportul prin conducte ar putea furniza Moscovei creșteri considerabile de venituri.

De exemplu, proiectul privind construirea oleoductului Tengiz-Novorossisk, realizat de Consorțiul Caspic de Transport prin conducte (KTK), ar putea aduce, în viitor, până la 33 miliarde de dolari. Conducta Caspian Pipeline Consortium (CPC) Tengiz-Novorossisk funcționează la rivalitate cu Baku-Tbilisi-Ceyhan. O altă conductă pornește din Baku și ajunge la Novorossisk. Se depun eforturi pentru realizarea unui „sistem caspic” de conducte. Sistemul respectiv se bucură de atenția Germaniei.

F. Rusia și companiile sale au realizat gazoductul **Blue Stream I** (terminal în Turcia). Se pregătește un **Blue Stream II** care va fi conectat la conducta Grecia-Italia. Acordurile cu Bulgaria și Grecia se vor finaliza cu conducta Burgas-Alexandroupolis. Americanii și europenii oferă în „contrapartidă”: conductele Adriatică-Burgas, conducta de gaze naturale **Nabucco** (Europa Centrală -Turcia-Caucazul de Sud și Iran) și conducta Trieste-Constanța.

În Marea Neagră, Constanța s-ar putea integra într-un traseu de petrol și gaze naturale cu Georgia și Azerbaidjanul. A sporit și rolul Turciei ca „plac turnant” a tranzitului de hidrocarburi în proximitatea UE (hidrocarburile din Iran, Irak, Caucazul de Sud).

La rândul lor, Polonia, Ucraina și Azerbaidjanul depun eforturi pentru realizarea unui traseu alternativ de hidrocarburi. La Vilnius, la 11 octombrie 2007, Azerbaidjan, Georgia, Ucraina, Polonia și Lituania au semnat – cu asistență UE – acordul pentru traseul energetic alternativ Marea Neagră -Baltica. Competiția pentru rutele de transport de hidrocarburi din Est a

---

¹⁰ J Bugajski, *Pacea rece. Noul imperialism al Rusiei*, București, Editura Casa Radio, 2005, pp. 15-19.

ajuns în prim-planul politicii europene și internaționale, intersectându-se cu alte dispute economice și politico-militare.

Europenii încearcă să elaboreze o strategie și o politică unitară. S-au luat anumite măsuri împotriva „monopolurilor energetice interne” și folosirii resurselor regenerabile. De asemenea, UE examinează posibilitatea reducerii prezenței capitalurilor externe în energia comunității. În paralel, se manifestă tendința marilor capitaluri americane, rusești sau arabe de a achiziționa capacități de producție, transport și distribuție din Uniune. Dezbaterile ce sunt în curs vizează, în ansamblu, aspectele noi ale globalizării producției, comerțului și investițiilor (competiție în care nu se constată o prezență românească notabilă).

Azerbaidjanul, la rândul lui, se manifestă tot mai activ în relațiile energetice cu UE. Azerbaidjanul are o capacitate de rafinare de 20 milioane t; rezerve petroliere sigure ar atinge 13 miliarde barili.¹¹ Guvernarea sa a încheiat numeroase acorduri cu companiile petroliere internaționale.

Președintele I. Aliiev a realizat un acord special de securitate energetică cu SUA. El susține Georgia în disputele cu F. Rusia. Azerbaidjanul, Georgia și Turcia au creat o alianță economico-politică și militară în regiunea Mării Negre. Occidentul consideră această alianță vitală în sensul că poate asigura o rută alternativă de aprovizionare cu hidrocarburi atât prin porturile georgiene de la Marea Neagră (pe direcțiile Constanța și Odessa), cât și prin conducta Baku-Tbilisi-Ceyhan.

Grupul de analiză și prognoză PSV

---

¹¹ www.eia.doe.gov/emeu/cabs/contents.html